

POSÚDENIE HROZIEB TRESTNEJ ČINNOSTI V OBLASTI DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA 2022



Marec 2022

ZHRNUTIE

Spoločné posúdenie hrozieb úradom EUIPO a Europolom je strategickou správou, v ktorej sa tvorcom politik, odborníkom, podnikom a širokej verejnosti poskytujú aktuálne informácie o hrozbe trestnej činnosti v oblasti duševného vlastníctva, ktorej čelí Európska únia (EÚ).

Hodnota falšovaného a pirátskeho tovaru v EÚ sa odhaduje až na 119 miliárd EUR, čo predstavuje 5,8 % dovozu (1). Celkový počet odhalených falšovaného tovaru colnými orgánmi na hraniciach EÚ a na vnútornom trhu sa od roku 2019 znížil. V roku 2020 bolo zadržaných približne 66 miliónov kusov v porovnaní so 76 miliónmi v roku 2019. Kríza spôsobená ochorením COVID-19 ovplyvnila výsledky zaistovania v roku 2020, keďže v prvých mesiacoch pandémie pokleslo obchodovanie, znížil sa objem tovaru prechádzajúceho cez hranice a pri uplatňovaní obvyklých kontrol orgány presadzovania práva čelili dodatočným ťažkostiam.

S pandemiou ochorenia COVID-19 rovnako súvisí aj rozmach hospodárskej trestnej činnosti. Trestná činnosť v oblasti duševného vlastníctva, ako je výroba a distribúcia falšovaného tovaru, sa počas tohto obdobia prudko zvýšila.

Falšovateľia často využívajú komplikované obchodné cesty na prepravu tovaru z krajiny výroby na cieľové trhy. Hoci sa falzifikáty do EÚ vo veľkom množstve prepravujú nákladnou dopravou, v posledných rokoch sa podstatne častejšie využívajú expresné prepravné služby, najmä formou malých balíkov. Tento trend súvisí s rozvojom online trhov.

Zločinecké siete, ktoré organizujú dovoz falzifikátov do EÚ, sídlia prevažne mimo EÚ, kde sa uskutočňuje väčšina výroby falzifikátov. Zločinecké siete sídlia v EÚ sú zodpovedné za distribúciu tohto dovážaného falšovaného tovaru a v niektorých prípadoch za prevádzku zariadení, v ktorých prebieha kompletizácia polovýrobov.

Z nárastu dovozu falšovaných obalových materiálov a polovýrobov do EÚ jasne vyplýva prítomnosť nelegálnych výrobných zariadení v EÚ. V mnohých členských štátoch boli objavené výrobné prevádzky, ktoré zahŕňajú laboratória vyrábajúce falošné farmaceutické výrobky, továrne na označovanie falšovaného oblečenia a luxusného tovaru, zariadenia na výrobu a prebaľovanie nelegálnych pesticídov a cigariet, továrne na plnenie pravých aj falošných prázdnych fliaš s alkoholickými nápojmi, a tajné závody prebaľujúce falošné parfumy.

Tak ako mnohé iné trestné činnosti, aj falšovanie sa teraz vo veľkej miere pri získavaní komponentov a distribúcii (hmotných aj nehmotných) výrobkov spotrebiteľom spolieha na digitálnu oblasť, a to prostredníctvom online platforiem, sociálnych médií a služieb odosielania rýchlych správ.

Páchatelia trestných činov pri dovoze a preprave nezákonného tovaru využívajú falošné doklady. Zneužívanie legálnych obchodných štruktúr, ako sú maloobchodné kanály na uľahčenie pohybu tovaru a pranie nezákonných ziskov, je neoddeliteľnou súčasťou obchodu s falšovaným tovarom.

Okrem luxusných výrobkov sa falšovateľia čoraz viac zameriavajú na široký sortiment tovarov každodennej spotreby.

Oblečenie, príslušenstvo a luxusný tovar sú stále medzi najpopulárnejšími kategóriami výrobkov, ktoré sa falšujú. Takéto falšované predmety sa stále bežne predávajú na fyzických trhoch a v obchodoch.

Porušovanie práv duševného vlastníctva čoraz viac ovplyvňuje **elektronické/elektrické zariadenia, mobilné telefóny a komponenty**. V prípade niektorých najžiadanejších elektronických výrobkov existuje riziko, že budú falšované a propagované na online trhoch ešte predtým, ako budú k dispozícii na predaj samotné pravé výrobky. Falšovateľia sa môžu pokúsiť využiť zvyšujúci sa celosvetový nedostatok polovodičových čipov tým, že na trh uvedú falšované polovodiče, napríklad diódy.

U falšovateľov sú obľúbené **potraviny a nápoje**, čo predstavuje vážnu hrozbu pre spotrebiteľov. Výroba nelegálnych potravinových výrobkov, najmä nápojov, je čoraz profesionálnejšia a sofistikovanejšia. Niektorí falšovateľia prevádzkujú medzi koncovými bodmi obchodný model, ktorý pokrýva celý dodávateľský a distribučný reťazec. Páchatelia trestnej činnosti falšujú alebo manipulujú všetky druhy potravinových výrobkov a zavádzajú spotrebiteľov tým, že menia etikety, výrobné postupy, podvádzajú pri uvádzaní zemepisného pôvodu a/alebo nahrádzajú výrobky.

Falšované parfumy a kozmetické výrobky sú v EÚ odhaľované ako predmety na priame použitie, alebo aj ako zložky výrobkov, ktoré sa používajú na vytvorenie konečných falšovaných výrobkov v nezákonných laboratóriách v EÚ. Falšovateľia naďalej vyrábajú tovar každodennej spotreby vrátane šampónov, zubnej pasty, kozmetiky a čistiace prostriedky. Nárast predaja falšovaného tovaru online je pokračujúcim trendom.

Pesticídy eliminujú škodlivé organizmy v rastlinách alebo na rastlinách. Obchodovanie s nelegálnymi pesticídmi je pre páchatelov aj naďalej nízkorizikovou, vysoko ziskovou trestnou činnosťou, ktorá reaguje na vysoký dopyt po nelegálnych výrobkoch, pričom podlieha režimu, v rámci ktorého sa páchatelom ukladajú len nízke sankcie. Nízke počiatočné investície prinášajú v tomto obchode značné zisky.

Falšované farmaceutické výrobky naďalej vo veľkej miere pochádzajú z krajín mimo EÚ, hoci sa môžu vyrábať aj v nezákonných laboratóriách v rámci EÚ. Distribúcia falšovaných farmaceutických výrobkov sa takmer úplne presunula z fyzických trhov na online trhy vrátane špecializovaných platforiem, ako sú online lekárne, a všeobecne využívaných platforiem sociálnych médií. Zločinecké skupiny falšujú čoraz väčšiu škálu liekov. Páchatelia trestných činov naďalej využívajú príležitosti vznikajúce v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19.

Piráctvo je v súčasnosti takmer výlučne počítačovou trestnou činnosťou. V oblasti spotreby médií sa preferencie spotrebiteľov posunuli k streamingovým službám, ktoré umožňujú prístup k digitálnemu obsahu prostredníctvom rôznych aplikácií a platforiem. Zapojení páchatelia trestných činov sa vyznažujú vo využívaní moderných technických protiopatrení.

V niektorých prípadoch je pirátstvo digitálneho obsahu spojené s inými činnosťami v oblasti počítačovej kriminality, ako je napríklad nelegálne generovanie kryptomien na napadnutom počítači (tzv. crypto-jacking) alebo distribúcia malvéru.

Tabakové výrobky patria medzi najčastejšie nahlasované falšované tovary. Zločinecké siete si dokázali zachovať obchodný model trestnej činnosti, pričom zriaďujú moderné a profesionálne výrobné zariadenia bližšie k cieľovým trhom. Hoci sa spotreba tabaku v EÚ v posledných rokoch znížila, podiel nelegálnych tabakových výrobkov na trhu zostáva vysoký.

Hračky porušujúce práva duševného vlastníctva sú často odhaľované a zaisťované v EÚ, ako aj pri vstupe do EÚ. Nevyhovujú pravidlám v oblasti zdravia a bezpečnosti a vystavujú deti vážnym bezpečnostným rizikám. Úrady obvykle zaznamenávajú prudký nárast počtu zaistení v období pred sviatkami a počas období sviatkov.

Trestné činy v oblasti duševného vlastníctva majú značné hospodárske dôsledky pre verejný aj súkromný sektor. Falšovaný tovar môže mať okrem toho aj závažný vplyv na zdravie a bezpečnosť spotrebiteľov, ako aj negatívne dôsledky pre životné prostredie.

HLAVNÉ TRENDY

- Trestná činnosť v oblasti duševného vlastníctva naďalej predstavuje vážnu hrozbu pre zdravie a bezpečnosť spotrebiteľov. Okrem toho má negatívny vplyv na hospodárstvo EÚ, keďže v roku 2019 sa do EÚ doviezol falšovaný a pirátsky tovar v hodnote 119 miliárd EUR, čo predstavuje až 5,8 % dovozu do EÚ. Je to obzvlášť znepokojujúce, keďže EÚ sa usiluje o prechod na oživenie hospodárstva po skončení pandémie.
- Zatiaľ čo väčšina falšovaného tovaru distribuovaného v EÚ sa vyrába mimo EÚ, existujú náznaky, že k výrobe falšovaného tovaru a tovaru nevyhovujúcej kvality čoraz častejšie dochádza v rámci EÚ. Z častého zaisťovania falšovaných obalových materiálov a polotovarov pri vstupe do EÚ jasne vyplýva prítomnosť výrobných zariadení v EÚ – v niektorých prebieha čiastočná kompletizácia a v niektorých prebieha úplný výrobný cyklus.
- Pandémia ochorenia COVID-19 priniesla nové obchodné príležitosti v oblasti distribúcie falšovaného tovaru a tovaru nevyhovujúcej kvality. Zločinecké siete zapojené do trestnej činnosti v oblasti duševného vlastníctva sa veľmi rýchlo prispôbili a zmenili svoj obchodný model tým, že zmenili zameranie na výrobky a marketing.
- Tak ako mnohé iné trestné činnosti, aj falšovanie sa teraz vo veľkej miere pri získavaní komponentov a distribúcii (hmotných aj nehmotných) výrobkov spotrebiteľom spolieha na digitálnu oblasť, a to prostredníctvom online platforiem, sociálnych médií a služieb odosielania rýchlych správ. V súvislosti s pandemiou ochorenia COVID-19 sa tento trend ešte viac zakorenil.
- Hoci o finančnej stránke falšovateľskej činnosti, ku ktorej dochádza v EÚ, z veľkej časti chýbajú spravodajské informácie, existujú dôkazy, že falšovatelia legalizujú svoje príjmy z trestnej činnosti pomocou tradičných aj sofistikovanejších schém, ktoré využívajú technológie, pranie špinavých peňazí na základe obchodu a jurisdikcie v daňových rajoch.

- Predpokladá sa, že zločinecké siete, ktoré organizujú dovoz falšovaných tovarov do EÚ a ich distribúciu, sídlia prevažne mimo EÚ, kde sa uskutočňuje väčšina výroby falšovaných tovarov. Zločinecké siete sídlia v EÚ distribuujú dovážaný falšovaný tovar a v niektorých prípadoch prevádzkujú zariadenia, v ktorých prebieha kompletizácia polovýrobov.
- Oblečenie a odevné doplnky sú propagované formou živého vysielania ich predaja, videí a sponzorovanej reklamy na sociálnych médiách, pričom zákazníkom ponúkajú klamlivé zľavy alebo lacné značkové výrobky.
- Falšovateľia zneužívajú celosvetový nedostatok dodávok polovodičových čipov. Mobilné telefóny, ich príslušenstvo a komponenty patria medzi najviac zasiahnuté komodity, na ktoré sa zameriava porušovanie práv duševného vlastníctva z dizajnov a ochranných známk.
- Výroba nelegálnych potravinových výrobkov, najmä nápojov, je čoraz profesionálnejšia a sofistikovanejšia. Niektorí falšovateľia prevádzkujú medzi koncovými bodmi obchodný model, ktorý pokrýva celý dodávateľský a distribučný reťazec. Porušovanie chránených zemepisných označení sa vzťahuje na širokú škálu výrobkov a naďalej sa vo veľkej miere nahlasuje.
- Porušovanie práv duševného vlastníctva súvisiacich s parfumami a kozmetikou sa týka výroby tovaru každodennej spotreby: najmä šampóny, zubná pasta, kozmetika a čistiace prostriedky.
- Obchodovanie s nelegálnymi pesticídmi je pre páchatelov aj naďalej nízkorizikovou, vysoko ziskovou trestnou činnosťou, ktorá reaguje na vysoký dopyt po nelegálnych výrobkoch, a podlieha len nízkym sankciám pre páchatelov, pričom nízke počiatočné investície tu prinášajú značné zisky.
- Výroba nelegálnych farmaceutických výrobkov v súčasnosti často prebieha v nezákonných laboratóriách v rámci EÚ. Je ťažké ich odhaliť a zásobujú viacerých distribútorov. Tieto výrobky však do veľkej miery naďalej pochádzajú z krajín mimo EÚ.
- Webové stránky, ktoré nezákonne distribuujú audiovizuálny obsah, sú umiestnené na serveroch v celej Európe, Ázii a na Blízkom východe. Zapojení páchatelia trestných činov sa vyznajú vo využívaní moderných technických protiopatrení. V niektorých prípadoch je pirátstvo digitálneho obsahu spojené s inými činnosťami v oblasti počítačovej kriminality, ako je napríklad nelegálne generovanie kryptomien na napadnutom počítači (tzv. crypto-jacking) alebo distribúcia malvéru. Piráti využívajú nové technológie na utajenie digitálnych stôp a využívajú proxy služby na vytvorenie odolných hostingových sietí. Výsledkom online prítomnosti počas pandémie ochorenia COVID-19 bolo zvýšenie ponuky vysokokvalitných streamingových zariadení a rôzne ponuky nezákonného obsahu.
- Zločinecké siete zaoberajúce sa nezákonnou výrobou si dokázali zachovať obchodný model trestnej činnosti, pričom zriaďujú moderné a profesionálne výrobné zariadenia bližšie k cieľovým trhom

VPLYV TRESTNEJ ČINNOSTI V OBLASTI DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA V EÚ

Trestná činnosť v oblasti duševného vlastníctva má negatívny vplyv na hospodárstvo, životné prostredie a zdravie a bezpečnosť občanov EÚ.

V nedávnej štúdii, ktorú realizovali úrad EUIPO a OECD sa odhadlo, že v roku 2019 sa do EÚ doviezol falšovaný a pirátsky tovar v hodnote 119 miliárd EUR, čo predstavuje až 5,8 % dovozu do EÚ (2).

Väčšina spoločností, ktorých práva duševného vlastníctva sú porušované falšovateľmi, sa nachádza v krajinách s vysoko inovatívnym hospodárstvom. Takmer 39 % zaistení colnými orgánmi v rokoch 2017 – 2019 súviselo s výrobkami, ktoré porušili práva duševného vlastníctva držiteľov práv v USA, na druhom mieste nasledovali držiteľia práv EÚ z Francúzska (18 %), Nemecka (16 %) a Talianska (9,8 %) (3).

Vo viacerých odvetvových štúdiách úrad EUIPO odhadol ušlý objem predaja v dôsledku falšovania na viac ako 83 miliárd EUR ročne v období rokov 2013 – 2017. Zodpovedá to odhadovaným stratám daňových príjmov celkovo vo výške 15 miliárd EUR (4) a 671 000 pracovných miest.

Trestná činnosť v oblasti duševného vlastníctva poškodzuje povesť legálnych výrobcov a zároveň poškodzuje spravodlivú výrobu a narúša hospodársku súťaž na trhu. Okrem toho niektoré druhy trestnej činnosti v oblasti duševného vlastníctva, ako je farmaceutická kriminalita, vedú k strate finančných prostriedkov, ktoré sú k dispozícii na výskum a verejné inovácie (5).

Trestné činy v oblasti duševného vlastníctva predstavujú vážnu hrozbu pre zdravie a bezpečnosť spotrebiteľov v EÚ, najmä tie, ktoré sa týkajú falšovaných a falošných liekov, potravín a nápojov, kozmetiky, elektrických výrobkov pre domácnosť a hračiek. Tieto kategórie výrobkov predstavovali viac ako 15 % celkového množstva predmetov zaistených na vonkajších hraniciach EÚ (6).

Falšované lieky a hygienické výrobky môžu vážne poškodiť zdravie spotrebiteľov. Často ich vyrába nekvalifikovaný personál v nehygienických podmienkach a môžu obsahovať vysoké hladiny toxických zložiek, nesprávne účinné látky, nesprávne množstvá týchto látok alebo ich nemusia obsahovať vôbec. Pandémia ochorenia COVID-19 viedla k oživeniu výroby a obchodovania s niektorými nezákonnými a falošnými zdravotníckymi a hygienickými výrobkami (7), pričom sa ešte viac prehĺbilo riziko trestnej činnosti v oblasti duševného vlastníctva.

Vážne obavy vyvoláva aj falšovanie potravín a nápojov. Falšované výrobky majú väčšinou nevyhovujúcu kvalitu a môžu obsahovať nebezpečné alebo škodlivé látky. Páchatelia trestnej

činnosti napodobňujú širokú škálu luxusných potravinových výrobkov aj potravinových výrobkov každodennej spotreby, ak sú ziskové (8).

Falšované a falošné hračky, elektronické zariadenia a súčiastky vozidiel takisto ohrozujú ľudské zdravie a bezpečnosť. Falošné hračky nepodliehajú prísny bezpečnostným testom, ktoré sú vyžadované podľa zákona a nemajú na obale žiadne upozornenia ani pokyny. Pri nelegálnych elektronických výrobkoch ako sú set-top boxy hrozí riziko prehriatia a elektrické poruchy. Kazy, ako napríklad nekvalitné zásuvkové zapojenie, môžu spôsobiť požiare.

Falšované pesticídy a pesticídy s nevyhovujúcou kvalitou predstavujú významnú a rastúcu hrozbu pre environmentálnu bezpečnosť EÚ, pretože tieto výrobky môžu dlhodobo výrazne kontaminovať poľnohospodársku pôdu, potraviny, ktoré sa na nej pestujú, ovzdušie a vodu. Ďalšie riziká sú spojené s nesprávnym skladovaním a zneškodňovaním chemických výrobkov (9), ako sú nelegálne pesticídy a farmaceutické výrobky. Trestná činnosť v oblasti duševného vlastníctva predstavuje vysoké riziko pre prírodné prostredie, ľudské zdravie a bezpečnosť, ako aj pre legálne hospodárstvo.

LITERATÚRA

(1) EUIPO OECD, 2021, „Global Trade in Fakes – A worrying threat, 2021“, k dispozícii na <https://www.oecd.org/publications/global-trade-in-fakes-74c81154-en.htm>.

(2) EUIPO OECD, 2021, „Global Trade in Fakes – A worrying threat, 2021“, k dispozícii na <https://www.oecd.org/publications/global-trade-in-fakes-74c81154-en.htm>.

(3) EUIPO OECD, 2021, „Global Trade in Fakes – A worrying threat, 2021“, k dispozícii na <https://www.oecd.org/publications/global-trade-in-fakes-74c81154-en.htm>.

(4) EUIPO, 2020, „2020 Status Report on IP Infringement: why IP rights are important, IPR infringement and the fight against counterfeiting and piracy“, k dispozícii na <https://euipo.europa.eu/ohimportal/web/observatory/status-reports-on-ip-infringement>.

(5) Europol, 2021, „European Serious and Organised Crime Threat Assessment (EU SOCTA) 2021“, k dispozícii na <https://www.europol.europa.eu/socta-report>.

(6) Európska komisia, 2020, „Report on the EU customs enforcement of intellectual property rights- Results at the EU border, 2019“, k dispozícii na https://ec.europa.eu/taxation_customs/intellectual-property-rights-facts-and-figures_en.

(7) Europol, 2021, „European Serious and Organised Crime Threat Assessment (EU SOCTA) 2021“, k dispozícii na <https://www.europol.europa.eu/socta-report>.

(8) INTERPOL – Europol, 2021, „OPSON IX Analysis Report“, k dispozícii na <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/operation-opson-ix-%E2%80%93-analysis-report>.

(9) OECD a EUIPO, 2020, „Trade in counterfeit pharmaceutical products“, k dispozícii na <http://www.oecd.org/gov/trade-in-counterfeit-pharmaceutical-products-a7c7e054-en.htm>.

TRESTNÁ ČINNOSŤ V OBLASTI DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA POSÚDENIE HROZIEB 2022